

Slovenski dom

Štev. 212

V Ljubljani, torek 19. septembra 1939

Leto IV

Sporazum o razdelitvi Poljske

Nemčija in Rusija izjavljata, da na ozemlju poljske države nima nihče drugi besede, kakor oni - Vesti o ustanovitvi ozke poljske vmesne države

Berlin, 18. septembra. Nemška in sovjetska vlada sta dali po vdoru rdeče vojske na Poljsko naslednje skupno izjavo:

»Da se prepreči neosnovane domneve o nalogah nemških in ruskih čet, ki nastopajo na poljskem ozemlju, izjavljata vlada nemškega rajha in vlada sovjetske Unije, da te čete ne zasledujejo nobenega cilja, ki ne bi bil v skladu s koristmi Nemčije in Rusije, oziroma s paktom, ki sta ga ti dva državi med seboj sklenili. Te čete imajo nalogo, da obnove na Poljskem red in mir, ki ga je porušil razpad poljske države, in da dajo poljskemu prebivalstvu možnost, da svojo državo ustvari in uredi na novo.«

Nemška zastava s kljukastim križem ter boljševiški rdeči prapor s srpom in kladivom sta se prvič v zgodovini srečala v poljskem mestu Brest Litovsku, kjer so boljševiki še leta 1917 pod-

pisali ločeni mir z Nemčijo. Nemški in sovjetski častniki so se prisrčno pozdravili, potem pa šli takoj na delo, da določijo začasno črto, ki bo ločila nemško zasedeno ozemlje od ozemlja zasedenega po rdeči armadi.

Berlin, 19. sept. o. Iz poučenih krogov poročajo, da sta se Nemčija in boljševiška Rusija sporazumeli v naslednjih točkah:

1. Poljske države ni več.
2. Iz tega dejstva izvajata nemška in sovjetska vlada naravne posledice.
3. Obe vladi sta se sporazumeli, da položaj narodnih manjšin pod bivšo poljsko vlado zahteva spremembo sedanjega stanja, ki bo zagotovilo vsaki manjšini njen naravni razvoj.
4. Obe vladi bosta poskrbeli, da uvedeta v teh pokrajinah nov red in vzpostavita mir.
5. Nemčijo in Rusijo edino zanima obnove tega ozemlja, zakaj bivša poljska država

je v vsakem oziru bila naravno vplivnostno področje Nemčije in Rusije.

6. Angleške in francoske obljube, da morata priti Poljski na pomoč, so se izkazale, da jih ni mogoče uresničiti, zato so njune pogodbe s Poljsko postale brezpredmetne.

7. Anglija in Francija naj sami premislita vprašanje, če si upata tvegati vojno proti Nemčiji.

V zvezi s tem sporazumom pravijo, da bosta Nemčija in Rusija Poljakom najbrž dali opek pas ozemlja, ki naj bi služil kot zagodba med Nemčijo in Rusijo, da bi ne imeli skupnih meja, ker bi to moralo prej ali slej privedi do neljubih dogodkov. Toda to zavisi predvsem od Poljakov samih.

Pariz, 19. sept. m. Vkorakanje ruskih čet je še vedno predmet člankov francoskega časopisa. Glede razlag tega dogodka pa ni popolne

jasnosti, kar pa se tiče moralnega stališča, pa vse časopise enotno obsoja z vso ostrostjo ta ruski korak. Tudi Blum, voditelj socialistov, se bavi ostro s tem dogodkom v uvodniku, ki nosi naslov »Krutí dogodek«. Kar se tiče političnih posledic, je francosko časopisje še precej zbežano, čeprav je več listov že nekaj dni prej napovedovalo dogodke na Poljskem. Vsi se strinjajo s člankom, ki ga je objavil »Figaro«:

»Nastaja vprašanje, če svet stoji pred novim nemško-ruskim sodelovanjem, ki je vnaprej točno določeno, in da je bila delitev Poljske predmet sporazuma med Hitlerjem in Stalinom. Možno je tudi, da je Nemčija prepustila Rusiji na prosto, da si zavaruje svoje postojanke do baltičskih držav in v Ukrajini.

Večina francoskega časopisja meni, da je moral biti med Nemčijo in Rusijo sporazum za delitev Poljske. Nekateri celo pravijo, da ta sporazum presega poljske meje in se nanaša še na druge države.

Vendar pa ne verjamejo, da bi šlo tako daleč, da bi prišlo do trajnega vojaškega sodelovanja med Rusijo in Nemčijo. Vsi pričakujejo zapletljaj, ko se bosta znašli ti dve državi druga proti drugi.

Novo vprašanje nastaja tudi z napovedbi o ustanovitvi poljske vmesne (stampon) države, ki jo hoče vmes. V zvezi s tem dogodkom poudarja francoske časopisje, da ni treba pričakovati nobene spremembe v stališču Anglije in Francije, ker sta vladi teh držav že vnaprej računali z možnostjo dogodkov, ki so se večraj odigrali.

Uradna izjava angleške vlade:

Anglija se bo vojskovala dalje Pred Hitlerjevo ponudbo za sklenitev miru

London, 19. sept. Reuter poroča: V zvezi z vpadom Sovjetov na Poljsko poročajo uradno: Prav nič od tega, kar se je dogodelo, ne more omajati odločnosti angleške vlade, ki uživa podporo vse države, da izpolnjuje še naprej svoje obveznosti do Poljske in da z vso odločnostjo nadaljuje z vojno, dokler ne bodo doseženi postavljeni cilji.

Amsterdam, 19. sept. m. Novi položaj v Evropi bo glavni predmet ponovnega sestanka medzaveznškega vrhovnega vojnega sveta. Angleški krogi izjavljajo, da bosta predsednik vlade Chamberlain in šef generalnega štaba Gort odšla v Francijo in se sestala z Daladierom in Gamelinom. Tej konferenci bo prisostvovalo tudi lepo število vojaških in diplomatskih strokovnjakov. — Po še nepotrjenih vesteh se je Chamberlain včeraj mudil v Franciji in imel sestanek z Daladierom.

London, 19. sept. Reuter poroča: Ministrstvo za informacije je sporočilo: Angleška vlada je premostrila položaj, ki je nastal po propadu Poljske. Ta napad, izveden na ozemlje Poljske z nadmočno silo, se ne more po mnenju vlade opravičiti z razlogi, kakor jih je navedla sovjetska vlada.

V Londonu pravijo, da vpad ruskih čet na Poljsko še ne zahteva avtomatične vojne napovedi Rusiji s strani Anglije.

Berlin, 19. septembra. m. Zagotavljajo, da bo Nemčija postavila Angliji in Franciji vprašanje, če se splošna vojna nadaljevati. To ugotavlja tudi časopisje, ki opozarja Anglijo in Francijo na to, da morata sedaj, ko je Poljska izgubila, premisliti, čemu bi nadaljevali vojno.

V Berlinu pričakujejo za prihodnje dni sklicanje državnega zbora, kjer bo vodja Hitler govoril o političnem položaju ter bo poslal An-

gliji in Franciji v ultimativni obliki vabilo, naj se sprijaznita z novim stanjem ter skleneta z Nemčijo mir.

Rim, 19. sept. m. Današnji italijanski listi poudarjajo prvo srečanje nemške in boljševiške vojske in razpravljajo o bodoči nemško-sovjetski akciji na Poljskem. Poudarjajo, da je Anglija navzlic napadu na Poljsko z obeh

strani še enkrat izjavila, da bo izpolnila vse svoje obveznosti do Poljske in vojno izvedla do konca. Pričakujejo, kaj bo storila Francija glede ruskega vdora in pravijo, da bo najbrž odpovedala vse pogodbe, ki jih je sklenila z boljševiki. Poročajo tudi, da bo danes Hitler obiskal Gdansk in od tam imel govor, v katerem bo dal nekaj važnih političnih izjav.

Varšava se ni udala

Še vedno divji boji za prestolnico in v severni Poljski

Varšava, 19. sept. m. Župan Varšave je imel sredi na varšavskem radiu govor, v katerem je poudaril, da je meščanstvo še zmerom trdno odločeno, da se bo branilo do zadnje kaplje krvi. Vsi branilci so na svojih mestih. Morala vojske je odlična. Varšava se bo branila do zadnjega človeka. Po zadnjih poročilih Poljaki odbijajo napade nemške vojske na prestolnico.

V bojih v okolici Grodoka pri Lvovu je bila popolnoma uničena dunajska oklopna divizija ter 45. pehotna divizija iz Linza. Poveljnik 134. pešpolka polkovnik Geritz je bil ujet od Poljakov, medtem ko sta generala v Pritviw in Gafrem padla na bojišče. Poljaki so zaplenili nad 100 nemških oklopnih avtomobilov in ujeli več tisoč Nemcev.

Berlin, 18. sept. Nemci poročajo: Ker se do danes ni oglasil poljski posrednik, ki bi se pogajal z nemškim poveljstvom zaradi predaje

Varšave, so se nadaljevale vojaške operacije proti temu mestu.

Bukarešta, 19. sept. AA. Havas. Po obvestilih, dobljenih pri tujih diplomatih, akreditiranih na Poljskem, ter poljskih častnikih in častnikarjih, ki prihajajo iz Poljske, je danes že lahko dobiti točnejšo sliko o položaju, ki je nastal na Poljskem po vdoru sovjetskih čet. Po teh obvestilih bi se dalo sklepati, da je med sovjetskimi oddelki in nemško vojsko prava tekma, katere cilj je Lvov, in da se poljske čete še naprej branijo proti Nemcem. Bilo bi še prezgodaj na podlagi teh dejstev izvajati kake sklepe. Vendar pa ni videti, da bi, kakor je bilo včeraj mogoče ugibati, bila med Nemčijo in Sovjetsko Rusijo že vnaprej določena demarkacijska črta o vplivnih pasovih in da bi sovjetski vojski morali zavzeti prej določene postojanke, na katerih bi se moralo ustaviti njihovo napredovanje.

Huda izguba za angleško vojno mornarico:

Največja angleška nosilka letal „Courageous“ - potopljena

London, 19. septembra. o. Poveljstvo angleške vojne mornarice je ponoči izdalo naslednje obvestilo:

»Sovražna podmornica je potopila našo nosilko letal »Courageous«.

Uradno poročilo se omejuje samo na to, da vest in daje nikakih podatkov o tem, kje se je to zgodilo.

»Courageous« je bila največja letalonosilka angleške vojne mornarice in največja ladja te vrste sploh. Vest o izgubi je zelo zadela angleško javnost, saj se je to zgodilo že prvih 14 dni po začetku vojne s Nemčijo. Razen tega so nemške podmornice potopile do sedaj 24 angleških trgovskih parnikov, ki so razen parnika »Atheniac« vsi majhni.

Ko je v London prišla vest o potopitvi ladje, se je pred poveljstvom mornarice takoj začela zbirati množica, ki je čakala podrobnih podatkov.

Poljska vlada in predsednik republike - v tujini

Čez meje sosednjih držav se umikajo številni poljski oddelki

Bukarešta, 19. septembra. o. Čez romunsko in madžarsko mejo prihajajo oddelki južne poljske vojske, ki jo v obeh državah razorožujejo ter vojake pošiljajo v taborišča. V Romunijo je včeraj dospela tudi poljska vlada, ki bo od tod najbrž odpotovala v Pariz in tam delovala dalje. Poljski državni zaklad je bil pravčasno odpeljan iz Varšave v Anglijo. V Romunijo je prišel tudi vrhovni poveljnik poljske vojske maršal Rydz Smigly.

Riga, 19. sept. AA. Število poljskih letal, ki so pristala na letonških tleh je poskočilo na 82

aparatur, vendar mislijo, da beg poljskih letal na letonsko ozemlje še ni končan. Letonska oblastva so letala zasledila, moštvo pa razorožila in internirala. V Estonko, Litvo in Letonsko prihajajo neprenehoma novi oddelki poljske vojske.

Na romunsko ozemlje je dospelo zdaj 275 poljskih letal.

Predsednik poljske republike Moscicki je poslal poljskemu narodu proglas, v katerem pravi: »V času, ko se naša vojska z brezprimerno hrabrostjo bori proti premočni sovražni sili in se upira z naskoki skoro celotni oboroženi sili Nem-

Zadnje vesti o potopu bojne ladje „Courageous“

London, 19. septembra. AA. Havas. Skoraj 400 rešencev od posadke 1100 mož britanske matične ladje za letala »Courageous« se je izkrcalo sredi več torpednih rušilcev. Mnogo rešenih mornarjev so prevzele tuje trgovske ladje. Eden izmed rešenih mornarjev je izjavil, da je posadka dobila nalog zapustiti ladjo pet minut po torpediranju in da se je ladja potopila v 30 minutah. Mnogo rešenih čolnov niso mogli rabiti, ker se je ladja prehitro potopila. Omenjeni mornar je dejal, da je slišal dve eksploziji po vrsti, nato pa še več manjših eksplozij. Skoro vse moštvo je skočilo v morje. Del posadke so rešili torpedni rušilci in trgovske ladje, med njimi neka holandska potniška ladja in neki ameriški tovorni parnik. Nek drug mornar, ki je ostal v vodi eno uro in 15 minut je izjavil, da so se mornarji sijajno držali. Kaj se je zgodilo s kapitanom ladje Johnsonom, ki ga ni med doslej rešenimi člani posadke, še ni znano. Eden izmed častnikov je izjavil, da je poslednjič videl kapitana na poveljniškem mostu, ko je odredil, da naj moštvo zapusti ladjo.

Preganjanje navijalcev cen in razširjevalcev vznemirljivih vesti

Belgrad, 19. sept. m. Uprava mesta Belgrada je naročila vsem svojim organom, naj skrbno pazijo, da bi cene živil ostale nespremenjene in da bi trgovci ne navijali cen, oziroma skrivali zaloge življenjskih potrebščin. Organi mesta so dosedaj prijaviili 130 trgovcev in pekrov, ki so se pregrešili proti predpisom glede navijanja cen. Prav tako je uprava mesta prijela več oseb, ki so širile neresnične in vznemirljive vesti. Navijalci cen in razširjevalci vesti so bili vsi kaznovani, obenem pa je uprava mesta objavila njihova imena v dnevnem časopisju.

Belgija v stiski

Bruselj, 17. septembra. o. Belgijska vlada se je odločila za nadaljne ukrepe v obrambi svoje domovine. Poklicala je nove letnike rezervistov. Ob meji — tako na nemški, kakor na belgijski strani — se seli prebivalstvo v notranjost. Po poročilih tujih dopisnikov zadnje dneve v Belgijo ni prispel noben parnik z žitom niti z drugimi živili. Po pisanju teh dopisnikov, je Belgija preskrbljena le za dva meseca s sladkorjem, moko in kavo. Nad 170 belgijskih in holandskih parnikov je zaplenjenih v Angliji z vsem tovorom, ki so ga hoteli prepeljati v Belgijo in na Holandsko.

Čije, je naš sosed na Vzhodu zavojeval našo zemljo in teptal vse slovesne obveznosti ter nespremenljive zakone morale. Poljska se v zvezi z Veliko Britanijo in Francijo bori za prevlado pravice proti nezakonitosti, za vero in omiko proti brezdušnemu barbarstvu in proti temu, da greh zavladal nad svetom. Jaz sem neomajno prepričan, da bo morala Poljska iz tega boja priti kot zmagovalca. Državljan! Iz današnje borbe moramo ohraniti znamenja republike in izvirne ustavne oblasti. S težkim srcem sem se odločil premestiti sedež predsedništva republike in najvišje državne oblasti v kraj, ki bo nudil boljše pogoje, da bi se zagotovila popolna državna odvisnost in ki mi bo omogočil bdeti nad koristmi republike. Državljan! Jaz vem, da boste vi tudi po težkih preizkušnjah ohranili duhovno silo, tisto dostojanstveno in tisti vzvišeni ponos, s katerimi ste si pridobili obudovanje sveta. Na vsakomur od vas leži danes dolžnost, da ohranite čast naroda brez ozira na to, kaj vas bo doletelo. Vsemogočni Bog bo pravilno sodil naše trpljenje.

Proklamacija je datirana takole:

Kosov, 17. septembra.

Poročilo o zatišju na zahodnem bojišču

Pariz, 19. septembra. Uradno poročilo vrhovnega poveljstva ugotavlja, da vlada na zahodni fronti že dva dni zatišje, izjemski topniškega ognja na nekaterih delih fronte. Založni razplet poljske tragedije po vkorakanju sovjetskih čet, ki se jim Poljaki še upirajo, ni pokazal še nobenih posledic na francoski fronti. Znano je le toliko, da Nemci zadnje dni pomožujejo posadko Siegfriedove črte s četami iz potranjščine Nemčije, vendar se vidi, da se niso utegnili prepeljati jedra svojih čet z vzhodne fronte, niti ne v manjših razsežnostih. To kratko zatišje na zahodni fronti si je treba razlagati tako, da so francoski oddelki, ki so prodrli skozi prve nemške utrdbe, prispeli do močnejših nemških utrd in da se skrbno pripravljajo za nov napad. Sovražni topniški ogenj je posebno živahen v neposredni okolici Saarbrückena.

Italija v sedanjem položaju

Rim, 19. septembra. m. Italijanski politični krogi pazljivo zasledujejo dogodke, ki so se odigrali na Poljskem po vdoru ruskih čet v Belorusijo in Ukrajino. Vsi so si edini v tem, da bo poljska založba v najkrajšem času končana. V zvezi s tem prinaša ves tisk članek »Frankfurter Zeitung«, ki pravi, da se nahaja sedaj ključ evropske politike v rokah Italije, katere ugled stalno raste. Položaj Italije je zato močan, ker ni izvršila nobene vojaške intervencije in je v prihodnje tudi ne bo. Članek »Frankfurter Zeitung« tolmačijo tako, da bo Italija doigrala v tem trenutku zelo važno vlogo in skušala posredovati za mir v Evropi, ker je sedaj čas za to ugoden, ker je zlomljen poljski odpor.

Nemško časopisje vprašuje Anglijo in Francijo, za kaj se borita še naprej.

Kaj pomeni poseg Rusije v vojno na Poljskem:

Vdor boljševizma v Evropo - ali nova preureditev vhodne Evrope

»Osservatore Romano«, uradno glasilo Svete stolice, prinaša članek svojega glavnega uradnika grofa Della Torreja, v katerem obsoja sovjetski vdor na Poljsko. Moskvska vlada je pod pritiskom za ta vdor porabila izgovor, da poljske vlade ni več. Toda poljska vlada je še, kar dokazuje njen križev pot te dni, kar je zapustila Varšavo. Na tem napadnem izgovoru je Rusija preklicala ruskopoljsko zvezo ter prvo od vseh nenapadalnih pogodb. S tem so se odprla boljševizmu vrata v Evropo.

Riga, 19. sept. o. Sovjetska vojska, ki prodira na Poljsko, vodi s seboj oddelke propagandistov, ki prirejajo po vseh odvojenih krajih zborovanja. Na teh zborovanjih poudarjajo, da je napočila doba, ko je boljševizem začel prodirati v Evropo. V tem smislu je govoril snovi v moskovskem radiu tudi zunanji minister Molotov, ki je poudaril, da pomeni napad na Poljsko začetek komunistične zmage v Evropi.

Berlin, 19. sept. Današnja »Berliner Börsen-Zeitung« prinaša članek pod naslovom »Preureditev«. Članek pravi, da je bila poljska država žrtev zahodnoevropskih demokratičnih velesil in svoje oblasti ter pomanjkljive politike. Toda še bolj je bila Poljska žrtev poslanstva, ki so ji ga pri njeni ustanovitvi namenile zahodno-

evropske velesile. Namenile so ji negativno vlogo, da naj ne ovira pravilno življenje nemškega naroda. Vlada rajha in moskovska vlada sta sedaj naredili zaključke iz novega položaja. Tisto, kar se je sedaj pokazalo kot slabo in nesposobno za življenje, se ne more spet obnoviti. Nemčija in Rusija sta sklenili ustvariti nekaj, kar bo odgovarjalo koristim in potrebam obeh narodov, ki živita v teh prostorih. Z drugimi besedami bosta ti dve sili uvedli ustanje, v katerem ne bo več mogoče ponovno ustvarjati nemirov in trenj. Nemško-rusko sodelovanje bo končno prineslo pomiritev tega važnega dela vzhodne Evrope. Poljska, kakršna je bila do sedaj, se je zrušila. Anglija in Francija ji nista priskočili na pomoč. Sedaj ni na Visli nihče in nič, zaradi kogar bi morali izpolnjevati dogovore o zvezi, in prav tako ni nikogar, komur bi bilo treba priskočiti na pomoč. Po vsem tem si bosta Francija in Velika Britanija morali postaviti vprašanje, za koga in za kaj se borita. Zahodne demokracije ne morejo več ustaviti kolesa usode, ki z veliko brzino drvi po vzhodni Evropi. Vsakdo, ki zna pravilno gledati v bodočnost, se mora pri svojih razpravah vrniti na izhodno točko, s katere se je začela ta vojna. Toda po najnovejših dogodkih na Poljskem gleda Nemčija s počevljenimi zaupanjem v bodočnost.

Strahote, ki so jih doživljali Poljaki

Nekaj utrinkov iz poročil angleškega časnikarja, ki je pobegnil iz Poljske

V dneh, ko se je na Poljskem gorje zaradi vse silno povečalo, so začeli bežati iz domovine številni begunci. Odprta je ostala edino romunska meja, h kateri so se zatekli pred vdorom ruske armade tudi vsi tuji diplomatski zastopniki. Romunske oblasti so že prej prekrbele vse za prestop teh beguncem, za njihovo prehrano in nastanitev. Seveda so se med temi nesrečniki znašli tudi časnikarji iz vseh delov sveta, ki so hoteli izvedeti od njih, kakšno je stanje v njihovi nesrečni domovini. Med temi časnikarji je bil tudi dopisnik angleškega lista »Daily Herald« in ameriškega »New York Times«. S tem dopisnikom je govoril poročevalec belgajske »Politique« v Cernovicah ob poljski meji. Angleški časnikar je bil na Poljskem od prvega dne vojne pa vse do trenutka, ko se je začel diplomatski zbor umikati proti meji in z njim vred tudi poljska vlada. Ta časnikar je povedal med drugim tudi mnogo zanimivosti o bombardiranju nezaščitenih mest in civilnega prebivalstva. Med drugim pravi naslednje:

»Diplomatski zbor, ki se je preselil iz Varšave v Kijev, je imel svoje seje na nekem vrtu pod drevjem. Diplomati so se pogovarjali prav o tem, da bodo protestirali proti bombardiranju odprtih mest in naselij. Prav tedaj, ko so o tem razpravljali, pa so priletela nemška bomba letala in dvakrat bombardirala kraj. Dvakrat so morali diplomati prekiniti konferenco in bežati, da so se rešili.«

»Tiste dni sem bil navzoč, ko so nemška letala bombardirala Kijev. Iz enega letala so padle bombe na trg, kjer je bilo dosti ljudi. Bil je strašen prizor. Čez 30 mrtvih in 70 ranjenih. Končno smo morali tudi ta kraj zapustiti.«

»Nato se je diplomatski zbor preselil v Zaleshičke na poljsko-romunski meji. Tu so se

zbrali vsi diplomatski predstavniki. Samo del osebja poslanstev je ostal v Varšavi...«

Nato pripoveduje angleški časnikar o splošnem položaju, v katerem se je nahajala poljska vojska.

»Poljska vojska je prišla v stisko zaradi nadmoči nemških letalskih sil in motoriziranih enot. Premoč Nemcev je v tem, da je njihov jekleni zid, s katerim prodirajo, številčno mnogo močnejši ter poljske čete niso v stanju, da bi se upirale temu jeklenemu zidu, katerega podpira letalstvo. To je vojna jekla in bombnikov. V vseh spopadih klasične borbe, kjer sta se srečali poljska in nemška pešadija, pa so bili zmagovalci vedno Poljaki. Nemške čete težko vzdržijo pred poljsko pešadijo.

V tem, da se je med Nemčijo in Poljsko vodila vojna jekla in bombnikov, je treba najti tudi razlog, kako je mogla nemška vojska v dveh tednih osvojiti skoraj polovico Poljske. Toda morala poljske vojske je ostala kljub temu visoka in trdna.

Kot človek smatram za svojo dolžnost, da ugotovim, da je name naredilo najbolj strašen vtis bombardiranje nezaščitenih mest. Pa ne samo mest, temveč tudi malih krajev in vasic, da celo bombardiranje kmetov na poljih, ki so obdelovali svoje polje. Nemška letala so se iz velike višine spuščala ter metala bombe in streljala s strojnimi.

Kraljevi namestniki so vladi začasno dali zakonodajno oblast

Belgrad, 19. sept. Današnje »Službene novine« objavljajo ukaz kraljevskih namestnikov, s katerim se na predlog ministrskega sveta in po čl. 116 ustave predpisuje uredba o izmenjavi sedanjih predpisov in uveljavljanju novih. Uredba se glasi:

Cl. 1. Ministrski svet more do sestanka narodnega predstavništva z uredbami izpremeniti

sedanje zakone, uredbe, pravilnike in ostale predpise ter izdati nove, v kolikor zahtevajo to javne koristi. Te uredbe je treba predložiti v odobritev narodnemu predstavništvu, ko se zopet sestane.

Cl. 2. Ta uredba stopi v veljavo z dnem objave v »Službenih Novinah«.

Tovarna »Thaler-Brumen« bo ustavila obrat? V tej tovarni ne veljajo zakoni prav nič, delavstvo pa je brez pravic

Skofja Loka, 18. septembra.

Pred tednom dni je tekstilna tovarna Thaler-Brumen v Skofji Loki s 14 dnevnim odpovednim rokom odpovedala delo vsem delavcem in delavkam. Vsega bi bilo prizadetih okoli 50 delovnih moči.

Vsi pa so se čudili, ko je podjetje v ponedeljek kar nenadoma brez kakšnega razloga odpustilo brez poprejšnje odpovedi šest delavk. Prišle so v tovarno na delo, pa so dobile knjižice in so morale domov.

Ze iz te čudne poteze podjetja, ki nikakor ni v skladu z obstoječimi zakoni, se da skle-

pati, da zakonov podjetje tudi ob drugih prilikah ne upošteva. In res je tako!

Delavstvo je naravnost sramotno nizko plačano. Ne upošteva se niti uredba o minimalnih mezdah, niti kolektivna pogodba. Določila o osemurnem delavniku se nič ne upošteva. Delavstvo dela večkrat po 10 in več ur na dan, ne da bi za nadure dobilo določene dodatke. Nečisto je krivic, ki se v tej tovarni dogajajo delavstvu, a ono mora molčati, če hoče ob teh burnih časih obdržati še ta kosček kruha. Zato pa ob tej priliki izrečemo mi dobro besedo zanje in upamo, da bo zalega.

Ljubljana od včeraj do danes

Ljubljana, 19. septembra.

Še dva dni in nastopila bo koledarska odnosno astronomska jesen. Kmetje pa računajo jesen že od začetka septembra naprej odnosno kar od svetega Jerneja, ko nehajo vroči pasji dnevi. Zadnji čas je zelo spremenljivo vreme. Ozračje se je znatno ohladilo. Včeraj je bilo dopoldne prav čedno in sončno, popoldne pa se je vreme skisalo. Začelo je deževati. Davi je bilo močno megleno.

Deževni dnevi so bili ugodni za rast gob. Na sobotnem živilskem trgu so bili jurčki še prava redkost. Naprodaj je bilo par meric malih jurčkov po 6 din merica in nekaj čebularjev, gob, podobnih jurčkom, po 5 din merica. Včeraj, v ponedeljek, pa je bil prostor za gozdne sadeže in gobe tam ob semenišču in stolnici popolnoma natrpan z jurčki in lisičkami. Zaradi obilice gob so cene padle. Merica je bila že po 4—5 din. Tudi lisiček je bilo mnogo na izbiro po 1.50—2 din liter. Danes je prav tako trg dobro založen z gobjami.

Požar ob zgodnjih jutranjih urah

Stavbna družba, staro podjetje, ki se je pred vojno nazivalo »Kranjska stavbna družba«, ima svoje zelo besežno skladišče v razne delavnice tam ob Šmartinski cesti nasproti Kolinski tovarni. Družba ima tam veliko skladišče za stavbni les, moderne žage, kovačnice, dalje delavnice za mizarje, tesarje in ključavničarje. V bližini se nahajajo razen tega še druga skladišča. Stavbna družba je solidno podjetje, ki je zgradilo že mnoga velika in monumentalna poslopja, tako bansko palačo, zadnja leta glavno carinarnico itd.

Nočni čuvaj Stavbne družbe je ob 2.14 davi telefonično obvestil reševalno in gasilsko postajo, da je izbruhnil požar na družbinem skladišču ob Šmartinski cesti. Pokleni gasilci so takoj oddrveli z eno veliko motoriko na kraj požara. Iz cestnega hidranta so napeljali po ceveh vodo do skladišča, kjer je nastal požar, ki je zavzel večje obsege. Goreti je začelo nad kovačnico. Sodijo in domnevajo, da je požar nastal na ta način, da so priletele iskre iz kovaške delavnice skozi dimnik na suh les, ki se je ponoči polagoma vnel in začel goreti. Pokleni gasilci, videč veliko nevarnost, so poklicali še drugo svojo motoriko in tudi prostovoljni gasilci so prihitali na pomoč. Z združenimi močmi se je gasilec posrečilo ogenj omejiti. Zaposleni so bili z gašenjem do poznih jutranjih ur.

Pri gasilski akciji je bilo zaposlenih 18 poklenih gasilcev pod poveljstvom g. Janeza Furlana, in nad 10 prostovoljnih. Bila je velika nevarnost, da bi se bil ogenj razširil nad celo, zelo obsežno skladišče, kajti v neposredni bližini se je nahajalo skladišče, kjer je bil vskladiščen 1 vagon petroleja. Skoda je prav znatna in jo cenijo na okoli sto tisoč dinarjev.

K sreči ni pihal močnejši veter. Gasilci so obvarovali polovico skladiščnega objekta. Danes dopoldne je na pogorišče prispela policijska komisija in z njo tudi centalna komisija, da ugotove vzrok požara in višino škode. Družba je bila proti požaru zavarovana.

Mnoge nesreče in nezgode

Na Brezovici bivačajo posestnica Remžgar Josipina se je včeraj okoli 14.30 peljala po Tržaški cesti iz Ljubljane proti domu na enovprežnem vozičku. Na Tržaški cesti jo je dohitel osební avto

neznane lastnika. Avto je s tako silo zadel v njen voziček, da je sunkoma Remžgarjeva zletela z voza na tla in se močno poškodovala po glavi. Prepeljana je bila z reševalnim avtom v bolnišnico. Poškodba na glavi so hude. Proti avtomobilistu bo podana ovadba na sodišče zaradi prestopka malomarne in neuprežne vožnje.

Včeraj je bilo v bolnišnico pripeljanih še več ponesrečenec. Iz Radovljice je prišel na kirurški oddelki Vilko Puntar, ki si je pri padcu s kolesa zlomil desno nogo. Kuharica Stana Bevc je bila včeraj povožena od neznanega kolesarja. Zlomljeno ima levo roko. Mesarskemu vajencu Dragotinu Pintarju je pri klanju živine zletel nož v desno stegno in ga močno ranil. Brezposelni zidar Janez Kremžar iz Podgorice pri Črnučah je pri Skofelci padel s kolesa in se močno poškodoval po glavi. V Dolu pri Ljubljani stanovalci delavce France Bokala si je zlomil desno ključnico pri delu v gozdu. Kočar France Bevk v Sorici je bil zaposlen pri delu v gozdu. Hlod mu je padel na desno nogo in mu je zlomil. Posestnik Jože Ribič iz Dešnja pri Moravčah je tresel bruske, padel je z drevesa in si zlomil levo nogo. Prav nedelja je bila dan raznih nesreč.

Iz policijske torbe

V soboto smo pisali, da so našli ob ustju Grubarjevega prekopa in Ljubljane tam v Mostah neznanega utoplenca. Policijski upravi se je na podlagi poročil v dnevnem tisku posrečilo kmalu dognati identiteto utoplenca. Je to leta 1896 v Komolci na Češkem rojeni Jože Lang, po poklicu tesar. Lang je sedaj nemški državlján, ker ni opiral za našo državo, kakor njegovi ostali sorodniki, ki bivajo v Trzinu na Gorenjskem. Lang je že dolgo let v Trzinu. Stanoval je na Pristavi 5 pri Trzinu. Kaj je nesrečnika gnalo v smrt, ni znano.

Iz prisilne delavnice v Begunjah na Gorenjskem je 15. t. m. pobegnila Ivana Enčič, rojena leta 1895 v Cerknici na Notranjskem, samska služkinja. Pobegnila je v kazniški obleki. Obsojena je bila v prisilno delo na nedoločen čas.

Kakor poroča »Policijski dnevniki«, so neznani vlomilci vdrli v lesene barake banovinskega gradbenega vodstva za ceste Šostanj-St. Vid-Črna. Baraka se nahaja na samoti pri St. Vidu. Vlomilci so pobrali iz blagajne gradbenega vodstva 395 din gotovine, kakor tudi mnogim uradnikom in inženirjem različne stvari. Celokupna škoda znaša 2560 dinarjev. Domnevajo, da so morale biti vlomilcem dobro poznane razmere v gradbeni baraki, kjer je bila tudi pisarna.

Mnogo oseb je pogrešanih. Jakob Muhič iz Pobrežja pri Mariboru je že od 2. t. m. pogrešan. Ni izključeno, da se mu je primerila kaka huda nesreča ali pa je utonil. Franciška Kunčičeva iz obšine Slatina-Radenci je že 30. julija pobegnila od svojih staršev. Dekle je staro 15 let. O njej ni nikakega glasu. Nekateri sumijo, da so jo nabrži cigani zvalili k sebi.

Tatvine koles v Ljubljani so na dnevnem redu. Ne mine dneva, da ne bi izginilo kako kolo. Dolence Oskarju je bilo izpred delavnice na Tyrševi cesti 31 odpeljano 1550 din vredno, sivo pleskano kolo znamke »Boraniac«. Ta mesec je bilo ukradenih 12 koles v skupni vrednosti okoli 10.000 din.

Strašen pokol na vasi

Maribor, 18. septembra.

V vasi Vodela, na Dravskem polju se je dogdil včeraj strašovit pokol, ki bo ostal domaćinom še dolgo v spominu. V gostilni Repič je bilo polno kmečkih fantov, katerim je zlezlo močno vino v glave, ter so se pričeli prepirati. Naenkrat je nastal iz tega pretep, zabiskali so se noži in že je tekla kri ter so ležale žrtve podivjanosti na tleh. 30 letni posestniški sin Stefan Zupančič je dobil nož v hrbet, ki ga je zadel v življenje. Bil je v nekaj minutah mrtev. Trgovca z živino Anton Verzel je bil zaboden v glavo ter so ga morali prepeljati v ptujsko bolnišnico. Njegovo stanje je zelo resno. Ubiti Zupančič je bil poznan pretepec in razgrajec ter je bil že velikokrat kaznovan. Ljudje pravijo, da je slednjič dobil, kar je iskal. On je bil tudi glavni povzročitelj celega pretepa in poboja. Orožniki so že aretirali večino fantov, ki so se tepeža udeležili, glavnega krivca pa še nimajo.

Umrli je v najlepši moški dobi Zvonimir Turnšek, trgovec na Jesenicah. Bil je aktivni član gasilskega društva. Naše iskreno sožalje!

Podjetje sploh ne dovoli v tovarni nikake organizacije in zahteva od delavstva, da se drži čisto določene politične orientacije.

Glede ustavitve obrata se sicer zadnje dni čujejo glasovi, da se delo v tovarni ne bo ustavilo, vendar pa bi bilo nujno potrebno, da nekdo vtakne v razmere med delavstvom in tovarno svoje prste, da delavstvo in bo več tako zapostavljeno in izkoriščano ter sramotno nizko plačano.

Skrivnost smrtne megle

In k čemur vi stremite, to skušam preprečiti jaz. Vsakdo od naju se mora truditi, da uniči nasprotnika. To se razume popolnoma samo po sebi. Vi spadate slučajno k stranki, ki ima večjo moč — k policiji. Če se policija v tem primeru bori za pravico ali krivico, je pač brezpomembno. Mnogo važnejše je dejstvo, da se morate vi ravnati po postavah svoje stranke. Tej okoliščini se moram zahvaliti za svoje življenje. Po postavah svoje stranke me ne smete brez nadaljnjega umoriti in zato ste poskušali uničiti me s tem, da bi me zaprli.

»Razumem vaše misli, je počasi odgovoril Devorny. Veselje do šal mu je popolnoma prešlo. »Vi hočete sedaj povdariti, da nimate po postavah svoje stranke nobenega razloga, ki bi vam branil, da bi me — po potrebi — ubili.«

»Pravilno! Videti je bilo, da je bil Morris čisto miren. »Bilo bi več kot neumno, če bi vam skušal ohraniti življenje. Prav tako, kakor se je meni posrečilo ubežati, se utegne posrečiti tudi vam.« Na kratko je zakašljaj. »Le pod enim pogojem smete živeti naprej, Mr. Devorny.«

»In sicer?«

»Konec najinega nasprotovanja s končno zmago enega ali drugega od naju,« je dejal s povdarkom Morris. Nadaljeval je, povdarjajoč vsako besedo: »O vaši zmagi se menda v teh okoliščinah ne da več govoriti. To boste kot razumen človek spoznali. Potem takem gre le še za mojo zmago. Vam je na izbiro: Ali — ali! Ali mi sedaj izdate skrivnost profesorja Mutachora ali pa boste umrli v teku naslednjih petih minut.«

Te mirne skoz in skoz brez sledu grožnje izgovorjene besede niso zgrešile učinka pri Devornju. Postal je bled. Le

preveč se je zavedal, da bo Morris resnično nekaj storil, če na njegove pogoje ne pristane.

»Skrivnosti profesorja Mutachora ne poznam,« je z muko iztisnil iz sebe.

Da je njegov nasprotnik le nejeverno zmajal z glavo, je bil končno edini odgovor.

»Tega mi ne boste natvezili,« je dejal po kratkem premišljevanju Morris. »Vi ste profesorju bližnji kakor kdorkoli iz dozdaj. Vi uživate njegovo polno zaupanje. Brez dvoma vas je bil seznanil tudi s svojo skrivnostjo.«

»Ne, prav tega ne!« Detektivov glas je votlo donel. »Lahko mi mirno verjamete.«

»Hm...« Morris ga je pogledal s pogledom, ki je skoro izražal sočutje. »Če ste mojemu pripovedovanju prej pazno sledili, si boste na jasnem o tem, da je prav tako obžalovanja vredno z ozirom na vas, če veste za Mutachorovo skrivnost, da je nočete izdati, — kakor če vam je dejansko neznana. Zaradi svoje lastne varnosti bi vas moral v obeh primerih uničiti.«

Sele ta hip je Devorny razumel, da je njegov položaj brezupen. Le za ceno neke določene skrivnosti, bi se bil mogel rešiti, in te skrivnosti — ni poznal.

»Poslušajte,« je spet povzel besedo Morris. »Le če izvem za skrivnost profesorja, ste vi zame nenevarni in smete živeti naprej. Pri tem pa je celo popolnoma vseeno, če izvem za skrivnost od vas ali pa od koga drugega...«

»Stoj!« mu je vpadel v besedo Devorny. Majhen upanje se je porodilo v njem. »Če bi vam tedaj — recimo — profesor sam od sebe izdal svojo tajno?«

»Kako naj bi se vendar to izvršilo?« Nezaupljivost je zvenela iz Morrisovega glasu.

»Šel bom takoj jutraj k njemu in mu to predlagal. Če ne bo pripravljen za ceno svoje tajne rešiti mojega življenja, potem se bom brez nadaljnjega vrnil sem. Moja častna beseda.«

Ironičen posmeh mu je udaril v lice.

»Vprašanje, koliko policajev bi vi pri povratku pripeljali s seboj, je vredno posebne razprave,« je dejal Morris lahno porogljivo.

»Ne! Mr. Devorny, to je preveč romantična stvar. Koliko pa danes še velja častna beseda? Jaz sam bi se vam za vašo neumnost smejal, če bi hoteli tako častno besedo izpolniti. Ne, ne! Dandanes računa pameten človek le z dejstvi. Dejstvo je, da ste vi tukaj v moji oblasti, dejstvo je... Ali ima profesor telefon?«

»Da, seveda...«

»Potem ga pa pokličite! Jaz si sicer od tega ne obetam veliko, pa vendar nočem biti malenkosten. Zrtvujem pol urice časa, ker gre za vašo zadnjo nado.« Naglo je vstal, odšel ritensko s samokresom, pripravljenim na strel, v rokah, k vratom in pritisnil na gumb zvonca.

Vstopil je orjaški kot drevo velik moški. Dobil je v tujem jeziku neka navodila in spet izginil. Dve minuti kasneje je bil spet tu. Spet sta si izmenjala nekaj besed v tujem jeziku. Ko se je vrnil, je prinesel telefonski imenik, na okroglem pladnju pa likerja, peciva in cigar.

»Poslušajte se, prosim,« je pozval detektiva Morris in se pripravljaj, da bo poiskal profesorjevo telefonsko številko.

»Tako rekoč moja predsmrtna večerja?« se je poskušal šaliti Devorny.

Morris je naglo pogledal.

»Ni bilo sicer tako misljeno,« je zagotavljal vlijudno Morris.

Svetovno znana potomka poljske matere o svojem narodu

Slovita francoska znanstvenica in pisateljica Eva Curie, hčerka »matere radia«, gospe Curie-Clodovske, ki je bila po rodu Poljakinja, je kot napol Poljakinja.

Pod naslovom »Za našo svobodo in za vašo« je gđ. Eva Curie v listu »Paris Soir« napisala članek, v katerem pravi: »Globoka in bitna čustva, ki brez prestanka bijejo v dnu srca eleherne Poljakije in eleherne Poljake so izražena preprosto v prvih dveh stilih iz »Pana Tadeusza« od Adama Mickiewicza: »Zemlja moja, ti si kakor zdravje, samo tisti, ki te je izgubil, ve, koliko si vredna.«

Besede ljubezni, ki jih je Mickiewicz šepetal l. 1834., imajo tudi sedaj, v začetku vojne l. 1939., svojo presunljivo moč. Poljska, ki se je deset stoletij zgodovine neprestano borila z Rusi, Mongoli, Tatari, Svedi, moskovskimi Kozaki in Turki, trpi zdaj že peti ali šestič pod Nemčijo. Njena zavez-nika Anglija in Francija sta ji takoj priskočila na pomoč. Od 3. septembra se poljski, angleški in francoski vojaki borijo za edino stvar. Pobijajo nasilje enega človeka ali enega naroda.

V borbi imajo Poljaki pred nami eno prednost. Sliko sužnosti, ki jim preti, je v njihovem duhu jasno začetna na strahovit način. Anglež in Fran-coz sploh ne moreta razumeti, kaj bi za nju po-menila izguba državljanov pravic, odprava tisoč svoboščin in tisoč ponosov, tisoč sreč, ki so sple-tene druga za drugo ter vsak dan varujejo njihovo življenje.

Da Poljak pokaže vojno hrabrost in svoj od-por, mora samo poznati svoj cilj. Takoj bo zbral svoj odpor, mora se samo spomniti skušenj svo-jege ljudstva. Takoj bo zbral vse, kar mu je treba za borbo proti današnjemu napadalcu, ki ni nihče drugi kakor dovčejši tlačitelj.

Danes v domovini, ki je napadena, in več be-sede o miroljubni borbi. Na severu in na jugu ve-like poljske ravnine se upirajo Poljaki sovražniku,

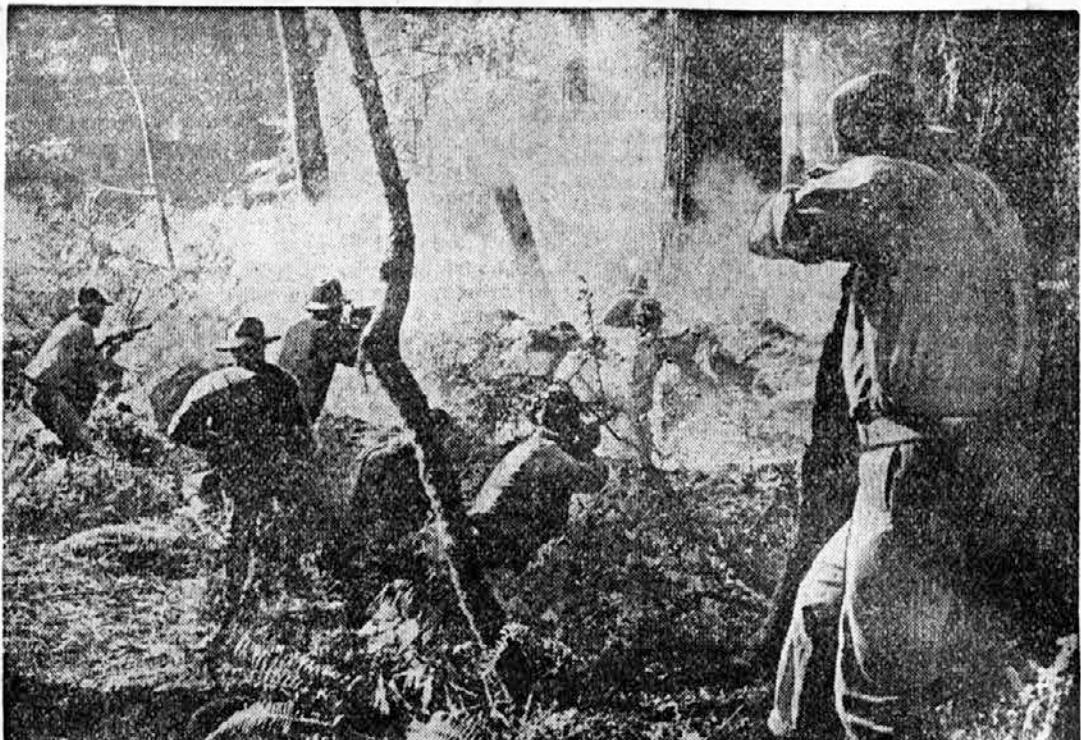
ki je močnejši po številu in ki je neverjetno obo-rožen. Poljaki so navajeni, to so vojaki, ki so se zmerom znali boriti z nekako vzvišeno brezbriz-nostjo proti mnogo močnejšemu napadalcu.

Ob Kociuszkovi revoluciji l. 1794. so si polj-eki kmetje obožovali s kosami in vilami veselo proti Rusom, ki so jih streljali s puškami. Kose in vile so ostali simboli. Tudi v poznejših uporih so uporabljali kose in vile; da celo v uporu l. 1863., ko je poljski junak Ludvik Nabrut padel z na-meškom na ustnih in vzkliknil: »Umiram za svojo domovino, kolikšna sreča je to!«

Občudovanje nam zbujajo tudi ognjevite žene, ki so imele velik delež tudi pri bojih med vo-jpoljsko zgodovino. Tu je Sofija Keanowska, ki se je upirala azijskemu navalu v svojem gradu Tremblowu. Tu je tudi romantična Emilia Plate-lova, ki je bila kapitan 32. čete ob revoluciji 1821 in ki je umrla med bojem od utrujenosti. Tu je Jelena Rustuwojeva, poročnik v revoluciji 1863. Tu je med vojno l. 1914—1918 skrivnostna »Zavi-čanka«, ki so jo prav tako imenovali »Tovariš Ola« in si se je udeležila bojev proti boljševizmu v ženski brigadi Pilsudekega legij. Ta je še živa, to je ga. Jozefa Pilsudeky, vdova po maršalu.

Kaj je treba še omeniti, da so Poljaki zmeraj v miru in v vojni poklanjali svoje zaupanje Fran-ciji ter delili z njo vse upe in vsa razočaranja. V narodni mazurki, ki jo še zmerom pojo, pravijo: »Bonaparte je tisti, ki nas je učil zmagovali.« — Oseba iz Pana Tadeusza vzklika: »Ob vojni bi se zaupal Francozom, kakor da bi imel štiri ase v rokah.«

Sovražna propaganda nas skuša prepričati, da se v sedanji vojni Francozi ne bojujejo za Poljsko in da so grešili, ker se mešajo v spor, ki se jih nič ne tiče. To so manevri, ob katerih ostanejo zavez-niki popolnoma mirni. V sedanjem stanju Evrope lahko reče Poljak, ki ve, da se Francija bori za Poljsko, s prav enako pravico, da se Poljska bori za Francijo.

Grozote vojne na Poljskem: Nedorodne žrtve med civilnim prebivalstvom

ške glave je slika izpremenila svoje staro lice: pri zidu se je pokazala najprej lobanja, in potem cel okostnjak. Za starko je stala smrt z vzdignjeno koso. Slika je dobila drugo ime: »Smrt preseneti starko.«

Tolmačenje profesorja Rybnikova je prepro-sto. Ko se je po eliki razlil lak, ki je pokril del slike, je tudi smrt izginila in elika je izgubila svoj pomen, strah starke je nerazumljiv. Včasih niso znali odstranjevati tak lak prelit preko slike, niti obnoviti barve. Zato je neki nepoznani umetnik koncem XVIII. stol. naslikal novo figuro pri oknu.

Pravilno obnavljanje slik

Kar niso zmogli prejšnji etari umetniki, to na-pravijo danes strokovnjaki. Spoznali so, da zname-nita umetniška dela lahko preživijo stoletja, fizič-no pa ne morejo živeti večno. Postarajo se. Nji-hove žive barve se sčasoma izgubijo, kakor bledijo človeku rdeča lica. Pojavijo se razpokline, tanjše od lasa, tako kot pri človeku obraz, ki se začne starati. Ko je umetnik v zanosu ustvarjanja po-zabil na tehniko mešanja barv, so njegove slike obsojene na staranje in — smrt, postanejo silno občutljive tudi na vsak najmanjši prijem.

V Tretjakovi galeriji se nahaja glasovita Rje-pinova elika »Ivan Grozni s sinom«. Ta elika je tako občutljiva, da ne prenese niti prenosa iz ene dvorane v drugo. Takoj se prikažejo na njej braz-de in gube in na nekaterih krajih odpade barvna ekorja. Tudi za takšne »bolezn« so iznašli strokovnjaki izhod. Na rob takšne slike lepijo drugo platno, ki je napojeno s posebnim ribjim lepilom. Stvar seveda ni lahka, niti preprosta. Staro platno morajo najprej pazljivo ostrgati, da postane tanjša in šele sedaj dobiva elika novo podlogo in v raz-ličnih temperaturah pustijo umetniki, da se upija eliki v staro platno in se tako učvrsti. Poskušali so celo prenašati cele dele barve na novo pod-logo, seveda je to zelo nevarno in nikdar se ne more doseči popolno identičnost.

Bolniški slikarski laboratorij

Poleg te delavnice se nahaja še drug prostor. Tu so mikroskopi, rentgenske slike, steklenice. Profesor Rybnikov in profesor Taropov rentgeni-zirata slike, proučavata debelino in število nji-hovih barv, nanešenih v teku stoletij na isto eliko, s posebnimi svetilkami. Odkrivata nove slikarije na starih slikah. V današnji Rusiji se poslužuje se-danja arhitektura precej dela s freskami, ali ne pozna skrivnosti večnosti starih fresk. Te skriv-nosti ekušajo odkriti v laboratoriju Tretjakove galerije.

Tretjakova »bolnišnica« ne »zdravi« samo do-mačih slik. V njo dovažajo elike iz vsega sveta, zdravniki slik potujejo na daleč za »bolnišni«, ki ne bi prenesli dolgega prevoza. Večkrat postanejo ti zdravniki celo iznajditelji. Tako so na primer odkrili sledove starodavnih fresk v že davno za-puščeni novgorodski cerkvi in samostanu na obali Jemenskega jezera.

Zdravnikov ni veliko. V bolnišnici Tretjakove galerije delajo poleg profesorja Rybnikova in Tro-pova samostanska mojstra Luzlov in Baranov ter bratje V. in K. Fedorovi, izkušeni mojstri na tem področju, ki so se svoje umetnosti naučili pri svo-jem očetu. Njihov oče je delal preko štirideset let v Tretjakovi galeriji. Pred vojno je bilo število obnoviteljev slik zelo majhno, sedaj pa polagoma raste.

Skrivnost večne mladosti

Ali jim je uspelo odkriti skrivnost večne mla-dosti slik. Pojem večnost spada vsekakor v pod-ročje vere in filozofije. Vendar jim je uspelo, da so odkrili metode, ki so podaljšale življenje slikam za nekoliko tisočletij. Stari mojstri so slikali svoje slike s posebnimi barvami; v Tretjakovi galeriji so odkrili, da takšne slike niso občutljive niti za klimo, spremembo ozračja, vlage, svetlobe, da celo niti za kislino.

Malo poznani širši javnosti delajo ti čudežni zdravniki v Tretjakovi galeriji in nam ohranjajo krasoto slik za stoletja in morda tudi za vedno.

Kako so se borili Poljaki

Rim, 17. septembra. Italijanski listi veliko pišejo o vojni na poljskem bojišču in prinašajo poročila svojih posebnih dopisnikov o tem, kako se bore Poljaki. »Piccolo« pravi:

»Poljaki so se do zdaj bojevali in se še naprej bojujejo častno in junško. Naj bo izid nemško-poljskega spopada tak ali tak, bo zgodovina mo-rala priznati junštvo poljskega naroda, ki se je celo spričo dosti močnejšega in dosti bolj priprav-ljenega sovražnika odločil, da raje umre s puško v roki, kakor da bi se po prvih porazih udal so-vražniku.«

»Corriere della Sera« piše o poljskem letal-stvu:

»Poljsko letalstvo po precej verjetnih podatkih ni niti v začetku vojne razpolagalo z več kot tisoč letali. Izgube so bile hude in poljske bombarder-ske edince so čisto oslabiljene. Toda poljski pilo-ti-lovci so, kakor vse ostale poljske oborožene sile, zadali Nemcem strahovite udarce. Po priznanju samih Nemcev, se Poljaki bore s čudovitim zago-nom in požrtvovalnostjo.«

Torej eno je gotovo: Da razpad in uničenje poljske vojske, katere vojaki se bore s ponosom obupan in s hrabrostjo, ki zasluži vse priznanje, ne bo prišlo tako naglo in težko, da bo popolno.

Radio

Torek, 19. sept.: 12. Za oddih (plošče) — 12.45 Po-ročila — 13. Napovedi — 13.30 Stranek »Skrjanček« — 14. Napovedi — 18. Poper spored Radij. orkestra — 18.40 Stanovanjsko vprašanje (gđ. Zlata Pirnatova) — 19. Napovedi, poročila — 19.30 Deset minut zabave — 19.40 Nac. ura: Najstarejši kulturno-zgodovinski spomeniki mesta Zagreba (Ivica Šiprak, Zgb) — 20. Koncert na dveh harmonikah (brata Golob) — 20.45 Koncert Radij. orkestra — 22. Napovedi in poročila — 22.15 Samospevi gđ. Milice Polajnarjeve, pri klavirju g. prof. M. Lipovšek

Drugi programi

Torek, 19. sept.: Belgrad-Zagreb: 20. Narod. pesmi. 20.6 Simf. koncert, 21.30 Vokal. koncert — Variava: 19. Orkester in solisti, 21.05 Operna glasba — Praga: 19. Operna glasba, 20.30 Igra — Bratislava: 19.35 Ci-ganska glasba, 20.30 Zabavna glasba, 22.15 Sonate — Sofija: 19.45 Komorna glasba, 20.50 Ruske romance — Budimpešta: 19.25 Koncertni večer — Trst-Milan: 17.15 Violina, 21. Simf. koncert — Rim-Bar: 21. Igra, 22.30 Violina — Florencia: 21. Pisan koncert, 21.45 Or-kestralni koncert — Beroliner: 19.45 Pisan koncert, 22.10 Bach, Brahms, Beethoven — Strassbourg: 20.15 Opera — Bukarešta: 19.55 Simf. koncert, 21.15 Pisan glasba — Horthy: 19.30 Klavir. koncert etare italijan. glasbe, 20.05 Igra, 21.35 Orkestralni koncert.

Pomlajevanje umetniških slik v Moskvi

V Moskvi je stara gospeka hiša v Lavrušin-ski ulici, ki je menda najbogatejša zakladnica umetnin na svetu. V drugi polovici preteklega sto-letja je zbiral v tej hiši bogat moskovski trgovec in industrijalec P. N. Tretjakov s posebnim razu-mevanjem elike ruskih mojstrov in postavil teme-lje za najpopolnejšo galerijo ruskega slikarstva. Po revoluciji so bile zbirke slik, ki jih je l. 1899. po-daril mestu, izpolnjene iz državnih umetniških muzejev, tako da so tu zbrani najlepši proizvodi ruskega slikarstva: znamenite ikone iz XI. in XII. stoletja, pa do del Karskega, Vereščagina, Rje-pina, Surikova, Vazujecova, Maljavina in Sjerova, katerim so priključena dela sedanjih sodobnih umetnikov.

Tretjakova galerija ima še eno znamenitost, ki pa ni dostopna vsakemu obiskovalcu. Na dvo-riščno stran je soba, prav za prav delavnica. Na prvi pogled ni tu nič posebnega: palete, čopiči, steklenice, okvirji, slike, kratko — slikarska de-lavnica. Toda ne čisto navadna. Imenujejo jo bol-

nišnico za slike, a ljudi v belih oblekah kirurške slik. Vešče in sigurne roke »zdravijo« tu slike, s katerimi postopajo kot z živimi bitji. Ti čudni ki-rurgi ne delajo morda po Veronovi metodi, ali nji-hova naloga je pomlajevati. Takšno delo je nadvse zanimivo in tudi potrebno.

V njihovih rokah se slike izpreminjajo, to pa ne samo po znanosti, novim bleeskom in svetlob-nosti barv, temveč tudi po notranji vsebini. Pro-fesor A. Rybnikov, eden teh čudodelnikov-zdrav-nikov, razlaga takšno spremembo slike. Pred seboj ima sliko Rembrandtovo šole: starka sedi pri mizi in s strahom skriva svoje dragulje. Skozi zagrnje-no okno pada v sobo blede svetloba, a pri oknu se vidi moška glava, ki je zasačil starko, kako skrivoma pretresa svoje dragulje. Starka je pre-strášena. Strokovnjaki so izjavili, da je moško glavo naslikala druga roka, in to kasneje. Profesor Rybnikov je začel eliko čistiti, kvadratni centi-meter za kvadratnim centimetrom. Tako je legi-njala ekorja starega laka in namesto okna in mo-

Tudi slika o bojih.

Lojze Pajtlar:

BEG IZ TUJSKE LEGIJE

A nekaj jih je bilo, ki jih niti glas o vodi ni mogel spraviti več na noge. Mo-rali so jih naložiti na nosilnice, ker bi sicer ostali mrtvi na potu. Če jih je člo-vek pogledal, so bili že bolj podobni mrličem kakor pa živim. Dva sta bila tako onemogla, da smo jih morali s silo napojiti in sta šele čez dobro uro prišla toliko k sebi, da sta mogla vsaj govo-riti.

Vsakdo, ki se je za silo napil vode, se je kar zleknil po tleh, ne da bi se bri-gal za kaj drugega. Čez čas je spet planil k vodi in lokal. In še in še...

Vendar nas niso pustili na miru, tem-več smo morali vsi, ki smo se sploh še mogli držati pokonci, iti postavljati šotore. Z dvema tovarišema sem postavljaj šotor — trije drugi pa se niso mogli vzdigniti in so kar obležali, kjer so se vlegli. Delo je bilo težko, da sem se tako opotekl, ko bi bil pijan. No, pa je šotor bil vseeno postavljen.

Komandant je določil, da bomo tukaj ostali do prihodnjega večera. Za približi-

šek smo dobili gorko kavo, ki jo je vsak oddelek skuhal za podčastnike in za častnike. Pa smo vsi kar skupaj jedli, ne da bi bilo kaj razlike med nami. Pu-ščava in skupno trpljenje sta ljudi dru-žila.

Najtežje je bilo določiti stražo, kajti vsi legionarji so bili utrujeni. Nekateri so se še bolj delali, da je moral iti kapitan od moža do moža in vsakega pogledal, da bi ugotovil, kateri je še najbolj pri moči.

In zopet je mene s petimi tovariši do-ločil, z obljubo, da bomo zato v Arbalou imeli prosto eno celo popoldne.

Drugo jutro sme se zbrali sredi šoto-rišča, kjer nam je povedal komandant, da pridemo prihodnje jutro v bližino Arbalouja, kjer nas bo najbrž že čakal tretji bataljon iz Tafilaleta.

Ves ta dan smo ležali, razven nekaj mož, ki naj bi skuhal vsak svojemu od-delku kavo, preden bi nadaljevali pot proti Arbalou. Skuhali so nam tudi riž, ki je bil pa tako redek, da smo ostali vsi

lačni. Hrane smo imeli le še malo, zato so častniki določali majhen delež vsa-komur.

Ko smo se zbrali za zadnjo noč marša, smo se začeli zopet vsi kremžiti od raz-boljenih žuljev. Vsa dolga vrsta je bila kot bi bili sami pohabljeni. Tudi častni-kom se ni nič boljše godilo. Prepričan sem, da se ob kakih drugih prilikah s takimi nogami ne bi nobeden niti premaknil, kaj šele, da bi bil marširal in celo nosil povrhu.

Okrog desetih zvečer smo zavili v ozko sotesko, obdano od obeh strani z visokimi stenami. Nekaj časa smo marši-rali brez besedice, slišalo se je samo rož-ljanje orožja in prhanje mul, tedaj je pa nenadoma počilo nekaj strelotv z desne strani soteske.

Za trenutek se nas je potolila zmeda in nam ustavila korak. Utihišli smo in se v temi spogledali.

Skozi možgane mi je blisnila misel: »Zdaj se je pa začelo.«

Ne morem reči, da bi bil prav hudo vznemirjen, samo presenetilo me je, da je bil prišel brez pričakovanja, brez na-povedi in tedaj, ko se ga nihče ni nade-ljal. Prijel sem za puško in čakal, kdaj bomo dobili povelje za streljanje.

Pokalo je naprej, ne da bi bilo kaj škode.

Ker je bila noč temna, nismo sovraž-nika mogli videti. Dobili smo povelje, da ne sme niti eden ustreliti, ampak da se moramo tistiniti k steni in čakati nadalj-njega povelja za odhod.

Ker smo imeli do zdaj kape pokrite z belim prašnikom, smo ga morali takoj sneti in zamenjati z rjavim, ki ga ima vsak legionar pri sebi za voj. Takoj nato je prišlo povelje, naj pot nadaljuje-mo, vendar z večjo previdnostjo, kot do-sedaj.

Strelji so sicer še vedno pokali, a ved-no redkeje, da proti jutru nisem nobe-niega več slišal. Pozneje sem zvedel, da sta bila dva legionarja lažje ranjena. Sa-nitejec jima je takoj prevezal rani, da sta lahko nadaljevali pot, edino njuno prtija-go so naložili na mule. Druge nesreče ni bilo.

Arabci najbrž niso vedeli, kdaj pri-demo in so nas napadli samo tisti, ki so se mogli takoj zbrati, ostali pa, ki so bili bolj oddaljeni, niso mogli tako hitro prispeti. Zato smo imeli le neznatno škodo.

Toda odslej smo korakali pripravljeni za boj.

Drugo jutro, zadnje jutro našega mar-ša, smo se ustavili na pobočju hriba, po-raslega z nizkim grmičevjem in travo,

sem ter tja je poganjalo tudi kako majh-no zverženo drevo. Pred nami se je dvi-gal hrib, na desno je ležala velika dolina, obdana z visokimi hribi, nekaj kilome-trov še bolj na desno, je stala velika kamba.

Ko smo odložili prtijago, sem mislil, da bomo zdaj malo počivali, ker smo bili utrujeni do smrti. A sem se motil. Niti šotorov nismo postavili najprej, kakor smo to do zdaj delali, ampak smo mo-rali vse pustiti na kupu in začeti delati obrambni zid okrog in okrog, da bi se v napadu lahko branili za zidom.

Do zadnjega utrujeni, smo nosili ka-menje, katerega je v začetku bilo dosti v bližini, kmalu ga je pa zmanjkalo in smo ga morali nositi od daleč. To je seveda zavlajevalo delo. Tudi vode smo imeli prav malo, ko so nam jo opoldne raz-delili, jo je vsakdo dobil liter, kar naj bi bilo dovolj do večera.

Sicer je bil studenec oddaljen sa-mo pol ure, a tam se nismo smeli uta-boriti, ker ni bilo varno zaradi visokih sten, ki so se dvigale nad vodo in ki bi bile zelo dobra postojanka Arabcem, ta-ko da bi nam noben zid nič ne pomagal. Pa tudi kameña ni bilo tam, da bi zid sestavili, zato smo bili prisiljeni, da se utaborimo daleč od vode.

Naročajte »Slovenski dom« !